

Pemetaan Aset dan Penglibatan Komuniti dalam Pelancongan di Kilim dan Makam Mahsuri, Langkawi

Asset Mapping and Community Participation in Tourism in Kilim and The Mahsuri Tomb, Langkawi

Nor Syafawani Nordin
¹Habibah Ahmad

Pusat Kajian Pembangunan, Sosial dan Persekitaran
Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan
Universiti Kebangsaan Malaysia

Correspondence: A159710@siswa.ukm.edu.my
¹ha@ukm.edu.my

ABSTRAK

Sektor pelancongan telah mengalami pertumbuhan yang berterusan dan menjadi salah satu sektor ekonomi yang paling berkembang pesat pada masa kini. Aset pelancongan merupakan elemen penting dalam industri pelancongan. Terdapat beberapa elemen aset pelancongan di sesebuah destinasi seperti tarikan, ketersampaian, kemudahan, pakej pelancongan, aktiviti pelancongan dan perkhidmatan sampingan. Kawasan kajian adalah di Kilim Karst Geopark dan Makam Mahsuri yang merupakan salah satu kawasan dalam Daerah Langkawi, Kedah. Makalah ini bertujuan untuk mengenalpasti aset pelancongan yang terdapat di Kilim dan Makam Mahsuri, mengenalpasti tahap penglibatan komuniti dalam pelancongan dan menganalisis impak penglibatan komuniti dalam pelancongan di Kilim dan Makam Mahsuri. Kajian ini menggunakan teknik persampelan bertujuan dan kaedah kuantitatif iaitu menggunakan borang soal-selidik yang diedarkan kepada 70 orang komuniti Kilim dan Makam Mahsuri mendapati bahawa terdapat kepelbagaian aset di Kilim dan Makam Mahsuri. Hasil kajian juga mendapati tahap penglibatan komuniti dalam pelancongan pada tahap sederhana dan impak yang positif terhadap ekonomi, sosial dan persekitaran. Akhir sekali, sektor pelancongan di Kilim dan Makam Mahsuri memberi kesan positif kepada komuniti setempat seperti meningkatkan pendapatan, komunikasi, kemahiran sekaligus memajukan kawasan tersebut.

Kata kunci: aset pelancongan, penglibatan, impak, komuniti, Pulau Langkawi

ABSTRACT

The tourism sector has been steadily growing and has become one of the most expanding economic sectors in the world nowadays. Tourism assets are an important element in the tourism industry. There are several elements of tourism assets in destinations such as attractions, services, facilities, travel packages, tourism activities and ancillary services. The study area comprised Kilim Karst Geopark and Mahsuri Tomb, located in the Langkawi District of Kedah. This paper aims to identify the tourism assets available in Kilim and Mahsuri Tombs, to identify the level of community involvement in tourism and to analyze the impact of community involvement in tourism in Kilim and Mahsuri Tombs. This study uses purposive sampling techniques and quantitative methods using a questionnaire distributed to

70 Kilim, and Mahsuri Tombs community. The findings show that there is a diversity of assets in Kilim and Mahsuri Tombs. The findings also found that the level of community involvement in tourism at a moderate level and a positive impact on the economy, the social and the environment. Finally, the tourism sector in Kilim and Mahsuri Tombs has a positive impact on local communities such as increasing income, communication, skills and developing the area.

Keywords: *tourism assets, involvement, impact, community, Langkawi Island.*

1. Pengenalan

Pelancongan berasaskan alam semulajadi dan warisan budaya di Malaysia merupakan tarikan utama pelancongan yang menjadi peneraju utama dalam pembangunan ekonomi negara pada masa kini. Kelebihan Malaysia dalam keindahan alam semulajadi, kepelbagaian flora dan fauna serta kekayaan ekosistem biodiversitinya menarik minat pelancong-pelancong dari dalam mahupun dari luar negara. Produk pelancongan ini banyak ditonjolkan di Pulau Langkawi, Kedah. Pelancongan berasaskan alam semulajadi dan pelancongan budaya juga merupakan teras kepada pembangunan pelancongan di Pulau Langkawi.

Pulau Langkawi merupakan kawasan pelancongan utama bagi Negeri Kedah. Tarikan utama pelancongan adalah alam semulajadi, kawasan Geopark serta pemandangan pantai yang indah. Pada 1 Jun 2007, Langkawi telah mendapat pengiktirafan status Geopark daripada *United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization* (UNESCO). Geopark mempunyai tiga komponen iaitu konservasi, pembangunan pelancongan dan pembangunan sosioekonomi. Ketiga-tiga komponen ini penting untuk mengekalkan kelestarian geopark melalui aktiviti pelancongan alam semulajadi dan pelancongan budaya.

Pembangunan pelancongan alam semulajadi dan pelancongan budaya yang diperkenalkan di Langkawi secara langsung akan memberi impak secara positif dan negatif kepada komuniti setempat. Kedua-dua pelancongan ini memberi impak yang berbeza terhadap komuniti setempat. Impak pelancongan dapat dikaitkan dengan beberapa aspek penting seperti ekonomi, sosial, budaya dan alam sekitar (Yooshik Yoon *et al.*, 2001). Selain itu, penglibatan komuniti setempat dalam pembangunan pelancongan ini akan mewujudkan perkaitan antara penglibatan komuniti dengan impak daripada produk pelancongan tersebut.

Persekitaran Langkawi yang unik daripada segi geologi dan lanskap menjadi aset utama dalam mempromosikan pelancongan alam semulajadi dan pelancongan budaya. Kawasan seperti di Kilim dan Makam Mahsuri antara kawasan yang menjadi tarikan pelancongan. Di Kilim terkenal dengan aktiviti pelancongan alam semulajadi seperti lawatan ke hutan paya bakau, menyusuri Sungai Kilim, gua-gua, sangkar ikan dan menyaksikan habitat burung helang yang cukup sinonim dengan Pulau Langkawi. Selain itu, di Makam Mahsuri pula terkenal dengan pelancongan budaya iaitu budaya masyarakat Melayu di kawasan tersebut serta sejarah lagenda Mahsuri yang sangat terkenal.

Makalah ini bertujuan untuk mengenalpasti aset pelancongan yang terdapat di Kilim dan Makam Mahsuri sebagai tarikan pelancongan Geopark. Ini meliputi aset alam semulajadi, budaya dan warisan, hasil kraftangan, permainan tradisional, makanan tradisional, perubahan tradisional dan aset penginapan. Di samping itu, mengenalpasti tahap penglibatan komuniti dalam sektor pelancongan sama ada aktif atau pasif. Hal ini kerana penglibatan penduduk amat penting dalam membantu menyemarakkan lagi sektor pelancongan di sesebuah destinasi. Selain itu, sektor pelancongan di Kilim dan Makam Mahsuri juga memberi impak kepada komuniti setempat dari aspek ekonomi, sosial dan persekitaran.

2. Sorotan Literatur

Pada awalnya pelancongan didefinisikan sebagai suatu kajian manusia yang bertentangan dengan habitat semulajadi mereka serta penglibatan industri yang bertindak balas pada keperluan aktiviti melancong dan juga kesan ke atas diri dan industri itu daripada sudut sosiobudaya, ekonomi dan persekitaran. Selain itu, definisi pelancongan menurut World Tourism Organization (WTO) adalah aktiviti pengembaraan seseorang individu ke suatu tempat keluar daripada persekitaran asalnya dan menetap di tempat tersebut tidak lebih dari setahun bagi tujuan rehat, perniagaan dan sebagainya.

Di samping itu, Leiper (1981) menjelaskan bahawa pelancongan adalah suatu sistem terbuka yang mempunyai hubungan dengan (1) persekitaran yang luas, (2) elemen manusia iaitu pelancong, (3) elemen kawasan iaitu kawasan asal, kawasan persinggahan dan kawasan destinasi yang terpilih, (4) elemen ekonomi iaitu industri pelancongan dan (5) elemen dinamik iaitu terdiri daripada individu yang mengembara bagi tujuan berehat jauh dari tempat asal mereka selama lebih kurang satu hari.

2.1 Elemen Aset Pelancongan

Aset pelancongan yang menarik dan menepati citarasa pelancong adalah penting. Hal ini kerana sesuatu aset pelancongan itu mampu memberi pengalaman terbaik kepada pelancong. Malahan pelancong juga akan datang semula ke destinasi tersebut sebagai pelancongan ulangan. Hal ini dibuktikan oleh Harifah Mohd Noor *et al.* (2015) yang menyatakan bahawa lawatan ulangan adalah penting dalam bidang perancangan dan pemasaran pelancongan serta menyumbang kepada pendapatan ekonomi sesebuah negara. Pelancongan ulangan juga digunakan sebagai 'petunjuk' untuk mengenalpasti ciri tarikan yang mendorong seseorang pelancong untuk berkunjung ke sesuatu destinasi.

Aset semulajadi yang berasaskan alam sekitar atau budaya menjadi sebahagian prasyarat dalam memajukan sektor pelancongan. Apabila ia menjadi motif utama kunjungan pelancong ke sesebuah destinasi ini menunjukkan bahawa faktor ini berterusan menjadi penting dalam pelancongan. Aset semulajadi ini juga mendapat perhatian kerajaan dan penyelidik apabila kesedaran masyarakat global terhadap kepentingan penjagaan alam sekitar dan warisan budaya mula meningkat. Pengurusan yang terancang dan menyeluruh haruslah dijalankan bagi memastikan pembangunan pelancongan dijalankan secara lestari (Habibah *et al.*, 2013).

Selain itu, aset semulajadi juga merupakan sumber pencarian pengalaman dalam kalangan pelancong. Menurut Habibah *et al.* (2013), Pahang merupakan salah sebuah negeri yang mempunyai kepelbagaian aset semulajadi yang mampu menjadi tarikan pelancongan. Persekitaran aset semulajadi merupakan sumber asas bagi pembangunan produk pelancongan. Antara aset semulajadi yang menarik di Pahang adalah Tasik Chini dan Sungai Pahang yang mempunyai aset persekitaran air terjun, gunung-ganang, hutan tropika dan perkampungan Orang Asli. Ciri-ciri aset semulajadi terdiri daripada tarikan seperti pemandangan indah seperti panorama laut dan pantai sehinggalah kepada tempat yang belum diterokai oleh manusia yang membolehkan dimensi produk dan pengalaman pelancongan berkaitan alam sekitar dipelbagaikan (Habibah *et al.*, 2013).

Selain itu, menurut Mohamed Anwar dan Zulayti (2011) menyatakan pelancongan budaya adalah pelancongan yang berkait rapat dengan aspek-aspek warisan, tradisional, legasi lama dan juga cara hidup masyarakat masa kini yang ditawarkan sebagai produk dalam pasaran pelancongan. Selain itu, pelancongan budaya juga dilihat sebagai kecenderungan, penglibatan, aktiviti yang dijalankan dan pengalaman yang diperoleh oleh pelancong di

sesebuah destinasi yang menawarkan produk budaya itu. Pelancongan budaya merupakan salah satu daya tarikan pelancong untuk melawat sesebuah kawasan.

Perbezaan budaya di tempat mereka mendorong para pelancong ingin mengetahui dengan lebih mendalam budaya tempatan sama ada dengan pemerhatian atau mengalami sendiri. Pelancongan budaya dapat disimpulkan sebagai pergerakan seseorang ke tempat tarikan budaya sama ada budaya itu ‘tinggi’ mahupun ‘rendah’ demi untuk mendapat pengetahuan, pengalaman dan menguatkan daya apresiasinya. Budaya tinggi adalah seperti sastera bertulis, muzik klasik dan artifak bermutu tinggi dan halus, manakala budaya rendah pula adalah budaya rakyat yang tinggi di luar kota tidak berkuasa dan buta huruf (Habibah *et al.*, 2011).

Menurut Mohamed Anwar Omar Din dan Zulayti Zakaria (2011), produk pelancongan budaya di Malaysia termasuklah kehidupan masyarakat majmuk itu sendiri, kehidupan di pasar (*street culture*), Chinatowns, Little India, kehidupan desa di sawah padi dan nelayan, gerai makanan tempatan, majlis perkahwinan dan hari perayaan. Kesemua ini dapat menarik pelancong untuk datang ke Malaysia kerana pelancongan budaya mempunyai tarikan tersendiri yang unik dan istimewa. Produk pelancongan kebudayaan di Malaysia sangat banyak. Hal ini kerana apa saja boleh dengan tiba-tiba menjadi produk pelancongan budaya.

Penawaran dan permintaan pelancongan budaya di Malaysia yang pelbagai menarik minat pelancong untuk datang ke Malaysia. Berdasarkan Habibah *et al.* (2011), pelancongan budaya merupakan salah satu tarikan utama dalam pembangunan produk pelancongan. Pelancongan budaya juga terjelma dalam konteks budaya tampak (*tangible*) dan bukan tampak (*intangible*) dalam pelbagai aspek penawaran pelancongan di negeri-negeri yang berada dalam Koridor Ekonomi Wilayah Pantai Timur (ECER). Negeri Pahang, Kelantan dan Terengganu merupakan kawasan yang kaya dengan produk budaya tempatan yang masih lagi bertahan dan dikenali pelancong luar mahupun domestik.

2.2 Penglibatan Komuniti dalam Pelancongan

Penglibatan komuniti wujud dalam pembangunan pelancongan dalam pelbagai bentuk. Hal ini kerana komuniti setempat telah mengalami satu transformasi dalam taraf hidup mereka dengan menjadi pekerja dan pengusaha dalam sektor pelancongan serta berjinak dalam sektor perkhidmatan secara formal. Ini menunjukkan bahawa komuniti telah terlibat dalam pembangunan pelancongan di kawasan mereka dengan aktif. Menurut Solihah *et al.* (2015), bentuk penglibatan komuniti terbahagi kepada dua, iaitu ketara atau nyata (*tangible*) dan bentuk tak ketara atau tak nyata (*intangible*). Bentuk penglibatan nyata (*tangible*) adalah komuniti pernah melihat, berminat dan terlibat dalam aktiviti yang dijalankan. Bentuk penglibatan tidak nyata (*intangible*) pula adalah komuniti tahu dan berminat tetapi belum pernah melibatkan diri dengan sebarang aktiviti yang berkaitan.

Seterusnya, penglibatan komuniti adalah satu bentuk tindakan sukarela yang mana individu mempunyai peluang dan tanggungjawab kemasyarakatan. Penglibatan komuniti merupakan satu proses di mana masyarakat bekerjasama dengan penggerak pembangunan dan melibatkan diri dalam usaha pembangunan yang akhirnya akan memberi kesan terhadap keadaan dan taraf hidup mereka sendiri (Tosun, 2000). Penglibatan komuniti dapat memastikan bahawa keperluan komuniti tersebut tidak diabaikan, sekaligus mendapat pendidikan dan diperkasakan. Hal ini adalah penting bagi menjaga kepentingan komuniti setempat dan juga hak mereka dalam pembangunan yang dijalankan di kawasan setempat.

2.3 *Impak Penglibatan Komuniti dalam Pelancongan*

Penglibatan komuniti dalam aktiviti pelancongan dapat memberikan pelbagai impak positif kepada mereka. Antaranya adalah seperti dapat membantu mereka meningkatkan taraf ekonomi, sosial dan budaya (Buhalis & Molinaroli 2003; Salleh *et al.*, 2012; Rosazman & Velan, 2014). Hal ini kerana penduduk setempat mendapat peluang pekerjaan, menjual hasil produk tempatan dan mengusahakan perusahaan lain yang berkaitan dengan aktiviti pelancongan seperti menjadi pengusaha penginapan dan pengangkutan. Dengan menjalankan aktiviti-aktiviti tersebut, komuniti akan memperoleh peluang untuk memperbaiki taraf hidup dan kedudukan ekonomi mereka.

Malahan, penglibatan komuniti dalam pembangunan produk pelancongan juga dapat membantu membangunkan keyakinan diri ahli-ahli komuniti melalui pengiktirafan yang diberikan oleh orang luar tentang keunikan nilai budaya mereka, sumber alam sekitar dan pengetahuan tradisi. Ini menyebabkan mereka mencari jalan untuk memajukan diri melalui pelbagai cara seperti mengikuti kursus bahasa asing dan latihan keusahawanan. Ini menunjukkan bahawa penglibatan komuniti dalam pembangunan pelancongan memberikan impak yang positif.

Pembangunan pelancongan sememangnya memberikan kesan kepada alam sekitar mahupun komuniti setempat sama ada secara langsung atau tidak langsung. Pembangunan yang dijalankan memberi impak yang besar kepada penduduk tempatan dalam pelbagai aspek positif walaupun terdapat juga impak negatif. Antaranya adalah perubahan taraf sosioekonomi kerana setelah pelaksanaan pembangunan pelancongan, ramai isirumah yang menukar pekerjaan dengan menceburi sektor ekonomi yang lebih baik khususnya pelancongan iaitu sebagai pekerja di resort, pemandu pelancong, *boatman* dan *dive master*.

Selain itu, penglibatan komuniti lokal secara langsung dan tidak langsung dalam pembangunan pelancongan di sesebuah kawasan memberikan impak positif iaitu dapat meningkatkan kualiti hidup serta kesejahteraan masyarakat dan akan memberi kesan terhadap sosioekonomi mereka sekaligus menawarkan bekalan sumber manusia bagi memenuhi keperluan dalam pembangunan pelancongan seperti pemandu pelancong. Hal ini kerana masyarakat setempat lebih memahami kawasan sekitar mereka. Secara tidak langsung juga masyarakat dapat melibatkan diri dalam aktiviti perniagaan seperti penjualan makanan, *homestay* dan pengangkutan.

Ini menunjukkan bahawa pembangunan pelancongan berasaskan penglibatan komuniti atau masyarakat mampu memperkukuhkan industri berkaitan dan institut kemasyarakatan kerana wujudnya kerjasama antara mereka bagi menonjolkan keunikan yang ada dalam masyarakat (Salleh *et al.*, 2012). Mereka juga akan merancang dan melaksanakan secara bersama semua aktiviti pelancongan yang ingin ditonjolkan kepada pihak luar sekaligus memperoleh manfaat ekonomi, sosial dan persekitaran.

3. *Metod Kajian*

Kajian ini dijalankan di dua kawasan iaitu Kilim Karst Geopark dan Makam Mahsuri yang merupakan tempat tarikan pelancongan di Pulau Langkawi (Rajah 1). Pulau Langkawi merupakan salah satu daerah pentadbiran di bawah kerajaan negeri Kedah Darul Aman. Pulau Langkawi membentuk kawasan pulau yang terbesar dengan 32,180 hektar. Terdapat enam buah mukim di pulau ini iaitu Ayer Hangat, Bohor, Kedawang, Kuah, Padang Matsirat dan Ulu Melaka. Kawasan kajian di Kilim terletak di bawah Mukim Ayer Hangat, manakala Makam Mahsuri pula dibawah Mukim Ulu Melaka. Dari segi fizikal, Pulau Langkawi terdiri daripada kawasan petempatan yang aktif dengan pembangunan perniagaan, pertanian dan pelancongan.

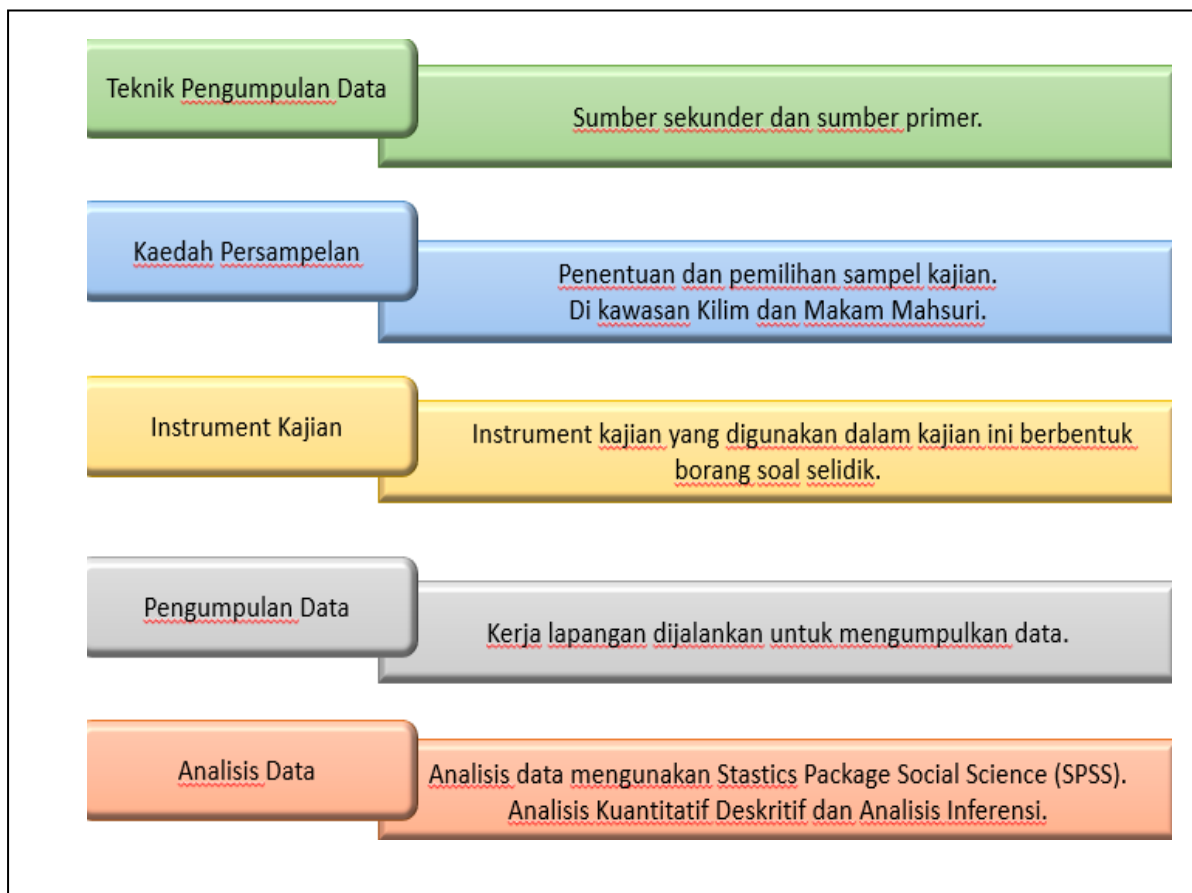

RAJAH 1. Peta Pulau Langkawi

Bagi tujuan mengumpul data primer yang diperlukan, pengkaji telah menggunakan kaedah survey kaji selidik selain pemerhatian di lapangan. Saiz sampel kaji selidik ditentukan berdasarkan jadual oleh Krejcie dan Morgan (1970). Berdasarkan jadual tersebut, sejumlah 70 sampel telah dipilih secara random berstrata. Borang kaji selidik ini mempunyai dua bentuk soalan iaitu soalan tertutup, iaitu jenis soalan yang diiringi dengan senarai jawapan dan soalan terbuka.

Selain terkenal dengan keistimewaan sumber khazanah tabii yang menjadikannya daya tarikan pelancong, sumber warisan budaya dan sejarah yang unik, contohnya mitos atau lagenda mengenai sumpahan tujuh keturunan Mahsuri, Lagenda Mat Chincang dan Mat Raya, Pulau Dayang Bunting dan Telaga Tujuh juga tidak asing di kalangan rakyat tempatan dan pelancong dalam dan luar negara. Kebanyakan daripada lagenda ini mempunyai hubungan yang rapat dengan keunikan landskap yang terdapat di kepulauan ini.

Struktur geografi yang menarik ini menjadi daya tarikan kepada sektor pelancongan seperti pelancongan alam semulajadi dan pelancongan budaya. Di kawasan Kilim terkenal dengan pelancongan alam semulajadi kerana keadaan geografinya yang berbukit-bukau menarik pelancong untuk menikmati alam semulajadi yang menarik. Terdapat paya bakau dan perairan yang masih terpelihara untuk tujuan pelancongan. Di samping itu, di Makam Mahsuri pula terkenal dengan pelancongan budaya kerana kawasan yang menjadi sejarah mengenai Mahsuri yang dahulunya pernah tinggal di kawasan tersebut dan budaya kehidupan masyarakat Melayu.

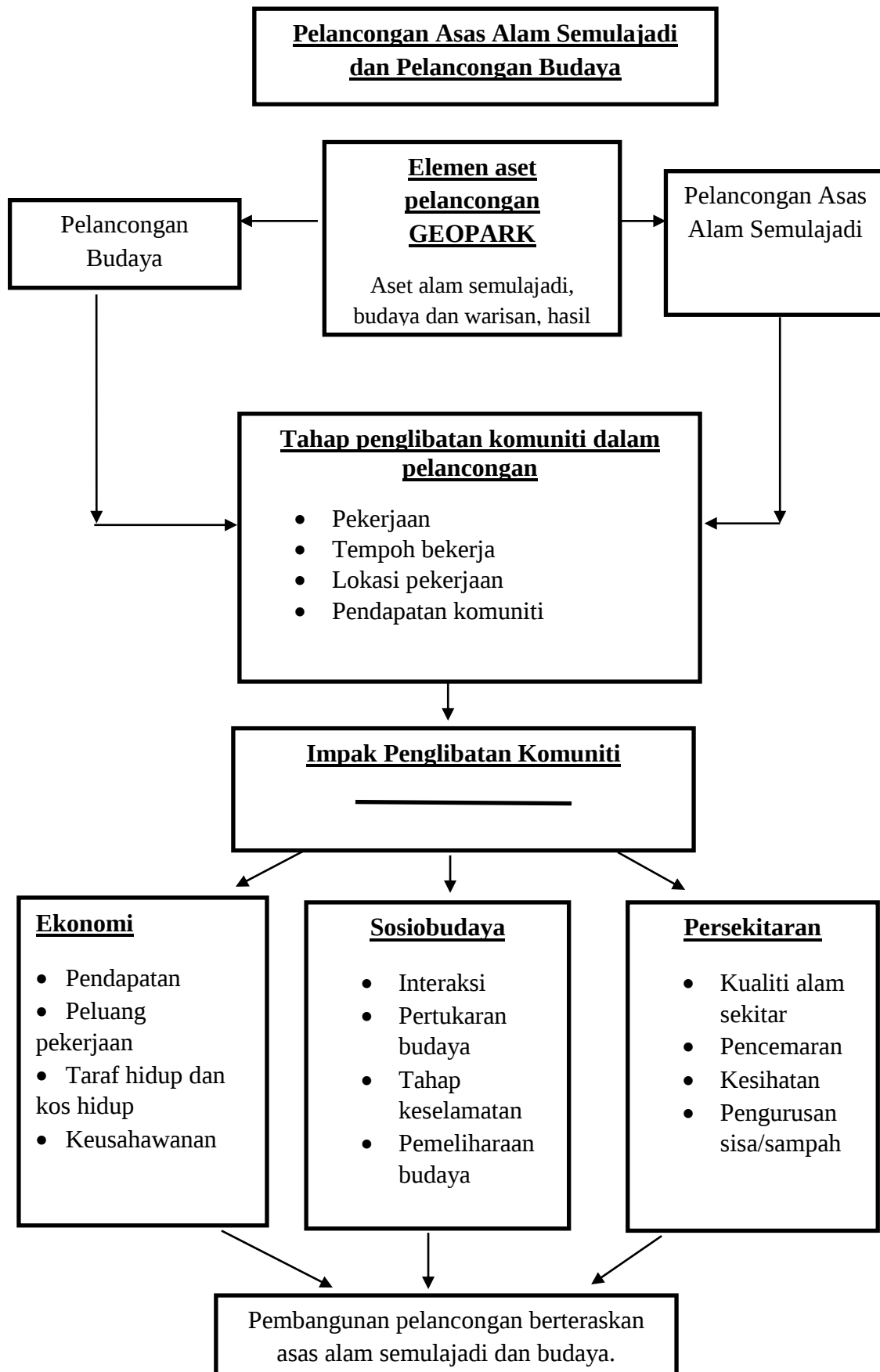
RAJAH 2. Metodologi Kajian

Penggunaan soalan tertutup ini bertujuan memudahkan responden menjawab soalan ini, selain ia boleh menjimatkan masa responden dan pengkaji (Beiley, 1984), manakala soalan terbuka membolehkan responden memberikan sebarang pandangan mereka terhadap perkara yang dikaji. Selain itu, pengukuran jawapan secara skala Likert telah digunakan. Menurut Resis Likert (Chua, 2006), data yang dipungut melalui skala Likert lebih tinggi kebolehpercayaan berbanding dengan skala-skala lain dan terdapat beberapa skala pengukuran iaitu 1-3, 1-5, 1-7 atau 1-9. Kajian ini menggunakan lima pilihan jawapan bagi mengukur item-item yang telah dibina.

Bagi memantapkan lagi data kajian, maklumat sekunder pelancongan juga perlu diperoleh daripada pelbagai pihak termasuk Kerajaan Negeri Kedah, Majlis Daerah Langkawi, Kedah, pihak berkuasa tempatan, Jabatan Lembaga Pembangunan Langkawi (LADA), serta agensi pelancongan. Pelbagai bahan seperti artikel, buku dan laporan penyelidikan berkaitan turut dirujuk. Analisis dan perbincangan hasil kajian ini menggunakan analisis deskriptif bagi melihat perbezaan kekerapan, peratusan dan min aspek yang dibincangkan.

4. Kerangka Konseptual

Kerangka konseptual kajian diperlukan untuk menjadi panduan kajian ini supaya mencapai objektif kajian. Kerangka konseptual dibentuk supaya kajian pemetaan aset dan penglibatan komuniti dalam pelancongan lebih terarah kepada matlamat kajian. Terdapat tiga elemen yang ditekankan dalam kajian ini iaitu aset pelancongan, penglibatan komuniti dan impak penglibatan komuniti dalam pelancongan.

RAJAH 3. Kerangka Konseptual Kajian
Sumber: Cohen & Uphoff (1985)

5. Dapatan dan Perbincangan

5.1 Sosio Demografi

Kajian ini melibatkan 70 responden yang terdiri 34 responden perempuan dan 36 responden lelaki (Jadual 1). Majoriti responden adalah Melayu dan berstatus berkahwin dalam lingkungan kategori umur 18 hingga 30 tahun. Kebanyakan mereka bekerja sendiri dalam bidang pelancongan dengan pendapatan dalam lingkungan RM 1,500 hingga RM 2,000. Selain itu, kebanyakan responden yang ditemui telah menetap lebih dari 20 tahun dan mempunyai bilangan isi rumah antara 1 hingga 5 orang.

JADUAL 1. Sosio Demografi Penduduk Kilim dan Makam Mahsuri

Aspek	Kategori	Bilangan	Peratus (%)
Lokasi	Kampung Kilim	40	57.1
	Makam Mahsuri	30	42.9
Jantina	Lelaki	36	51.4
	Perempuan	34	48.6
Umur	18 – 30 tahun	22	31.4
	31 – 40 tahun	15	21.4
	41 – 50 tahun	10	14.3
	51 – 60 tahun	11	15.7
	61 – 70 tahun	12	17.1
Status	Bujang	17	24.3
	Berkahwin	47	67.1
	Berceraai/kematian pasangan	6	8.6
Agama	Islam	70	100
Bangsa	Melayu	70	100
Sektor pekerjaan	Kakitangan kerajaan	4	5.7
	Swasta	22	31.4
	Bekerja sendiri	42	60.0
	Pesara	2	2.9
Bidang pekerjaan	Pertanian/perikanan	7	10.0
	Pelancongan	32	45.7
	Perindustrian	2	2.9
	Perniagaan	22	31.4
	Perhotelan	2	2.9
	Perkhidmatan awam	5	7.1
Tempoh menetap	11 – 20 tahun	10	14.3
	21 – 30 tahun	17	24.3
	31 – 40 tahun	23	32.9
	41 – 50 tahun	5	7.1
	51 tahun keatas	15	21.4
Pendapatan	RM 1001 – RM 1500	8	11.4
	RM 1501 – RM 2000	43	61.4
	RM 2001 – RM 2500	6	8.6
	RM 2501 – RM 3000	10	14.3
	RM 3000 keatas	3	4.3
Bilangan isi rumah	1 – 5 orang	53	75.7
	6 – 10 orang	15	21.4
	11 – 15 orang	2	2.9

*n = 70 responden (100 peratus)

5.2 Aset Pelancongan di Kilim dan Makam Mahsuri

Sumber aset pelancongan yang terdapat di Kilim dan Makam Mahsuri seperti alam semulajadi, budaya dan warisan, hasil kraftangan, permainan tradisional, penginapan,

makanan tradisional, perubatan tradisional dan penginapan. Hasil penelitian sumber aset yang banyak terdapat di Kilim adalah aset alam semulajadi, aset kraftangan, aset perubatan tradisional dan aset penginapan (Jadual 2). Bagi aset berasaskan alam semulajadi mendapati sebanyak 12.5% (5) responden menyatakan bahawa hutan bakau dan burung helang menjadi daya tarikan pelancongan utama di Kilim. Bagi aset penginapan pula, sebanyak 35.0% (14) responden menyatakan terdapat bilik sewa harian yang disediakan untuk kemudahan pelancong serta terdapat juga homestay yang boleh menjadi pilihan pelancong untuk menginap.

Selain itu, aset seperti budaya dan warisan, kraftangan, makanan dan permainan tradisional juga terdapat di Kilim yang boleh menjadi produk tarikan pelancongan. Secara keseluruhannya, terdapat banyak sumber aset yang boleh ditawarkan kepada pelancong yang berkunjung ke Kilim namun, sumber aset alam semulajadi dan aset penginapan menjadi aset utama yang ditonjolkan di kawasan tersebut.

JADUAL 2. Pemetaan Aset di Kampung Kilim

Sumber aset	Aset	Bilangan	Peratus (%)
Aset alam semulajadi	Hutan bakau	5	12.5
	Burung helang	5	12.5
Aset budaya dan warisan	Gaya hidup nelayan	7	17.5
	Majlis keraian	7	17.5
Aset kraftangan	Produk hasil laut	9	22.5
	Cenderamata	9	22.5
Aset makanan tradisional	Belangkas	7	17.5
	Beronok	7	17.5
Aset permainan tradisional	Memancing	9	22.5
	Tarik tali	9	22.5
Aset perubatan tradisional	Urutan tradisional	24	60.0
Aset penginapan	Bilik sewa harian	14	35.0
	Homestay	12	30.0

*n = 40 responden (100 peratus)

Sumber aset yang terdapat di Makam Mahsuri agak berbeza daripada sumber aset yang terdapat di Kilim. Di Kilim, aset alam semulajadi dan aset penginapan menjadi tumpuan utama untuk para pelancong. Manakala di Makam Mahsuri, aset yang terdapat di kawasan tersebut lebih menjurus kepada aset budaya dan warisan, perubatan tradisional, kraftangan dan aset penginapan. Makam Mahsuri sudah terkenal dengan sejarah Mahsuri yang menarik minat pelancong untuk berkunjung ke kawasan tersebut. Oleh itu, sebanyak 16.7% (5) responden menyatakan terdapat aset budaya dan warisan seperti gamelan dan adat berendoi di Makam Mahsuri.

Aset seperti perubatan tradisional juga ada di Makam Mahsuri dan sebanyak 63.3% (19) responden bersetuju terdapat aset perubatan tradisional seperti minyak angin yang diperbuat daripada gamat dan urutan tradisional yang diamalkan oleh komuniti setempat. Selain itu, aset penginapan juga terdapat di Makam Mahsuri seperti bilik sewa harian dan *homestay* yang disediakan kepada pelancong (Jadual 3). Hal ini disokong oleh 36.7% (11) menyatakan banyak bilik sewa yang ditawarkan kepada pelancong. Hasil penelitian yang telah dilakukan, Makam Mahsuri ini mempunyai banyak sumber aset seperti aset budaya dan warisan serta aset perubatan tradisional yang mampu menarik minat ramai pelancong untuk berkunjung ke tempat tersebut.

JADUAL 3. Pemetaan Aset di Makam Mahsuri

Sumber aset	Aset	Bilangan	Peratus (%)
Aset alam semulajadi	Sawah padi	5	16.7
	Sungai	5	16.7
Aset budaya dan warisan	Gamelan	5	16.7
	Adat berendoi	5	16.7
Aset kraftangan	Minyak urut	6	20.0
	Cenderamata	6	20.0
Aset makanan tradisional	Kuih loyang	4	13.3
	Kuih peneram	4	13.3
Aset permainan tradisional	Layang-layang	5	16.7
	Guli	5	16.7
Aset perubatan tradisional	Minyak angin	19	63.3
	Urutan tradisional	11	36.7
Aset penginapan	Bilik sewa harian	11	36.7
	Homestay	10	33.3

*n = 30 responden (100 peratus)

5.3 Penglibatan Penduduk dalam Pembangunan Pelancongan

Penglibatan penduduk amat penting kerana ini membantu menyemarakkan lagi sektor pelancongan di sesebuah destinasi. Penglibatan penduduk dalam kajian ini dinilai dalam beberapa aspek iaitu dari segi jenis pekerjaan dan tempoh bekerja. Aspek-aspek ini dinilai bagi menentukan tahap penglibatan penduduk dalam sektor pelancongan sama ada terlibat atau tidak terlibat.

Hasil kajian mendapati hampir kesemua responden terlibat dalam bidang pelancongan (Jadual 4). Hal ini dapat dilihat sebanyak 45.7 (32) orang responden terlibat dalam bidang pelancongan seperti menjadi agen pelancongan, *boatman*, pemandu pelancong dan pekerja di pusat tarikan pelancong. Manakala, sebanyak 31.4% (22) orang responden terlibat dalam aktiviti perniagaan secara kecil-kecilan seperti kedai runcit, gerai makanan dan kedai pakaian serta cenderamata. Terdapat juga yang menjalankan perniagaan berasaskan perkhidmatan seperti kedai gunting rambut dan mekanik. Penglibatan komuniti yang berumur 18 tahun hingga 30 tahun adalah yang paling banyak iaitu 31.4% (22) orang.

Komuniti di Kilim dan Makam Mahsuri ini boleh dikatakan terlibat secara aktif dalam pelancongan yang terdapat di kawasan mereka (Jadual 5). Hal ini dikukuhkan lagi dengan tempoh penglibatan komuniti dalam sektor pelancongan yang menunjukkan sebanyak 44.4% (31) orang responden telah terlibat dalam pekerjaan berasaskan pelancongan selama 6 hingga 10 tahun. Penglibatan yang terdiri daripada kesemua lingkungan umur iaitu dari 18 tahun hingga 70 tahun, namun komuniti yang berumur 18 tahun hingga 30 tahun yang paling ramai terlibat dalam sektor pelancongan iaitu sebanyak 31.4% (22) orang. Ini membuktikan penglibatan yang baik daripada komuniti terhadap pembangunan pelancongan.

JADUAL 5. Jadual Silang Antara Umur dan Bidang Pekerjaan

Umur	Tempoh terlibat				Jumlah
	1-5 tahun	6-10 tahun	11-15 tahun	16 ke atas	
18-30 tahun	16 (22.9)	6 (8.6)	0 (0)	0 (0)	22 (31.4)
31-40 tahun	3 (4.3)	12 (17.1)	0 (0)	0 (0)	15 (21.4)
41-50 tahun	3 (4.3)	7 (10.0)	0 (0)	0 (0)	10 (14.3)
51-60 tahun	5 (7.1)	4 (5.7)	2 (2.9)	0 (0)	11 (15.7)
61-70 tahun	3 (4.3)	2 (2.9)	1 (1.4)	6 (8.6)	12 (17.2)
Jumlah	30 (42.9)	31 (44.3)	3 (4.3)	6 (8.6)	70 (100)

n = 70 responden (100 peratus)

5.4 *Impak Penglibatan Komuniti dalam Pelancongan*

Impak penglibatan komuniti dalam sektor pelancongan secara langsung atau tidak langsung memberi kesan yang positif mahupun negatif terhadap ekonomi, sosial dan persekitaran. Dari segi impak terhadap ekonomi, dilihat sangat memuaskan kerana komuniti dapat menambah pendapatan sampingan keluarga dengan aktiviti pelancongan ini dengan nilai min yang diperolehi ialah 4.20. Impak paling ketara dirasai dalam aspek ekonomi ialah meningkatkan peluang kemahiran dan pengetahuan individu dengan nilai min sebanyak 4.31. Komuniti berpeluang untuk belajar kemahiran baru dan mendapat pengetahuan hasil penglibatan dalam sektor pelancongan (Jadual 6).

Selain itu, impak dari segi sosiobudaya pula menunjukkan penglibatan meningkatkan kesedaran komuniti terhadap budaya tempatan dengan nilai min sebanyak 4.17, manakala yang seterusnya ialah dapat meningkatkan kemahiran komunikasi yang baik antara komuniti dan pelancong. Nilai min yang diperolehi ialah 4.31 merupakan impak yang paling tinggi dirasai oleh komuniti dalam aspek sosiobudaya. Bagi impak yang terakhir ialah impak persekitaran. Impak persekitaran yang paling tinggi nilai min ialah sebanyak 4.30 dan 4.15 iaitu menggalakkan pemuliharaan alam semulajadi serta melindungi hidupan liar di kawasan sekitar. Hal ini demikian kerana komuniti mempunyai kesedaran terhadap pentingnya penjagaan alam semulajadi yang menjadi salah satu tarikan dalam bidang pelancongan.

JADUAL 6. Impak Penglibatan Komuniti dalam Pelancongan

Impak	Penyataan	Bilangan	Nilai min
Impak Ekonomi	Menambahkan pendapatan sampingan keluarga.	30	4.20
	Meningkatkan peluang kemahiran dan pengetahuan individu.	34	4.31
Impak Sosiobudaya	Meningkatkan kesedaran budaya tempatan dalam kalangan komuniti.	32	4.17
	Meningkatkan kemahiran komunikasi.	36	4.31
Impak Persekitaran	Melindungi hidupan liar di kawasan sekitar.	38	4.15
	Menggalakkan pemuliharaan alam semulajadi.	44	4.30

n = 70 responden (100 peratus)

6. *Kesimpulan*

Penglibatan komuniti dalam pelancongan amat penting kerana membantu menyemarakkan lagi sektor pelancongan di sesebuah destinasi. Penglibatan komuniti dalam kajian ini telah dinilai dalam beberapa aspek bagi melihat tahap keaktifan komuniti dalam pelancongan. Hasil kajian mendapati penglibatan komuniti terhadap aktiviti pelancongan agak memuaskan. Kebanyakan mereka berminat untuk melibatkan diri dalam aktiviti keusahawanan atau aktiviti pelancongan yang lain seperti menjadi pemandu pelancong, *boatman* dan agen pelancongan. Penglibatan komuniti perlu dititikberatkan dalam aktiviti pelancongan.

Hal ini kerana komuniti Kilim dan Makan Mahsuri menjadi orang yang lebih mahir di kawasan tersebut untuk memperkenalkan lagi tempat-tempat yang ada kepada pengunjung. Justeru itu, dalam memperkasakan komuniti lokal terutama bagi individu terdapat pelbagai aktiviti atau program boleh dianjurkan dalam menarik minat pelancong dan penduduk untuk berkunjung ke Kilim dan Makam Mahsuri. Di mana, tujuan utama setiap program yang dijalankan adalah untuk menggalakkan penglibatan komuniti setempat serta menggalakkan pelancongan sama ada dari dalam atau luar negara untuk melawat Kilim dan Makam Mahsuri sebagai salah satu tempat tarikan pelancongan yang terbaik di Pulau Langkawi.

Hasil daripada penglibatan komuniti ini, telah memberikan kesan yang positif kepada komuniti dari aspek ekonomi, sosial dan persekitaran. Dari aspek ekonomi, komuniti dapat menambahkan pendapatan sampingan keluarga dengan melibatkan diri dalam aktiviti pelancongan ini. Selain itu dapat mengurangkan kadar kemiskinan serta kualiti hidup yang lebih baik. Dari aspek sosial pula, komuniti dapat meningkatkan kemahiran komunikasi dan kesedaran terhadap budaya tempatan dalam kalangan komuniti. Selain itu, dari aspek persekitaran juga terjaga dan terpelihara serta hidupan liar juga dilindungi. Hal ini kerana komuniti sudah mempunyai kesedaran akan kepentingan menjaga alam sekitar dengan baik.

Rujukan

- Basri Rashid. (2013). Elemen destinasi dan kesan terhadap pengalaman percutian. *Malaysia Journal of Society and Space* 9 (4):118-127.
- Buhalis, D. & Molinaroli, E. (2003). Entrepreneurial networks and supply communities in the Italian tourism. *Information Technology & Tourism* 5(3): 175-184.
- Er Ah Choy, Rosniza Aznie Che Rose, Novel Lyndon, Mohd Azlan Abdullah & Adam JH. (2012). Ekopelancongan dan analisis sosioekonomi komuniti Ulu Dong. *Malaysia Journal of Society and Space* 8 (9):46-52.
- Er Ah Choy. (2013). Pembangunan pelancongan lestari di Melaka: Perspektif pelancong. *Malaysia Journal of Society and Space* (3): 12-23.
- Habibah Ahmad, Hamzah Jusoh, Chamhuri Siwar, Amriah Buang, Mohamad Shukri Hj Noor, Shahrudin Mohd Ismail & Zairin Akma Zolkapli. (2011). Pelancongan budaya di Koridor Ekonomi Wilayah pantai Timur (ECER): Isu dan cabaran. *Malaysian Journal of Society and Space* 7: 180–189.
- Habibah Ahmad, Hamzah Jusoh, Mushrifah Idris, Amriah Buang, Nur Amirah Kamarus Zaman, Sri Winarni Samsir & Ahmad Nazrin Aris Anuar. (2013). Pemerkasaan asset semula jadi untuk kelestarian pelancongan di Negeri Pahang. *Malaysian Journal of Society and Space* 3 (3): 80–94.
- Harifah Mohd Noor, Rosmiza Mohd Zainal, New Gaik Ling, Jabil Mapjabil, Ruzila Ismail, Badariah Ab Rahman & Mohd Jirey Kumalah. Faktor budaya dan bukan budaya dalam mempengaruhi lawatan ulangan: Kajian kes pelancong asing Pulau Pinang. *Malaysia Journal of Society and Space* 11 (12):52-63.
- Leiper, N. (1981). Towards a cohesive curriculum in tourism: The case for a distinct discipline. *Annals of Tourism Research* 7 (2):255-258.
- Mohamed Anwar Omar Din & Zulayti Zakaria. (2011). Pelancongan budaya di Malaysia: Membina konsepnya. *Jurnal Melayu* (6):1-11.
- Tosun, C. (2000). Limits to community participation in the tourism development process in developing countries. *Tourism Management* 21: 613-633.